

ТУРИСТИЧНІ ШЛЯХИ ЯК ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

TOURIST ROUTES AS A MEANS OF PROMOTING CULTURAL HERITAGE

УДК 379.85:338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure79-41>**Долинська О.О.**

доктор філософії (науки про землю),
доцент, доцент кафедри туризму, теорії
і методики фізичної культури
та валеології,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія

Шоробура І.М.

д.пед.н., професор, ректор,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія

Гільберг Т.Г.

к.геогр.н., доцент,
доцент кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури
та валеології,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія

Dolynska Olesia

Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical
Academy

Shorobura Inna

Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical
Academy

Hilberh Tetiana

Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical
Academy

Постановка проблеми. Україна має багатозначну історію. Збереження культурної спадщини є однією з найважливіших задач сучасного суспільства. Культурна спадщина включає матеріальні та нематеріальні об'єкти. Проблема збереження культурної спадщини має багато аспектів, які варто розглянути. Використання культурної спадщини у туризмі практикується у високо розвинутих країнах Європи. Франція, Велика Британія, Італія, Іспанія, Німеччина використовують свою культурну спадщину як інструмент для залучення туристів та розвитку економіки. Інвестиції у збереження та промоцію культурних об'єктів, використання сучасних технологій, розвиток сталого туризму та освітніх програм є ключовими елементами їхнього успіху. Ці практики можуть служити прикладом для інших країн, які прагнуть зберегти та популяризувати свою культурну спадщину. Таким чином, дослідження засобів популяризації культурної спадщини є актуальним та важливим з огляду на туристичний потенціал України.

У статті подано результати досліджень щодо перспектив розвитку туристичних шляхів. У сучасному світі, де глобалізація і швидкий розвиток технологій значно змінюють наш спосіб життя, збереження і популяризація культурної спадщини набуває особливої важливості. Важливим завданням сьогодення є збереження та популяризації національної культурної спадщини. Одним із ефективних способів досягнення цієї мети є розвиток туристичних шляхів, які дозволяють не лише зберегти історичні та культурні об'єкти, але й зробити їх доступними для широкої аудиторії. Культурна спадщина може виступати важливим фактором для розвитку туризму і економіки. Туристичні шляхи не тільки сприяють збереженню та популяризації історичних і культурних пам'яток, але й сприяють економічному зростанню регіонів через залучення туристів. Дослідження цих шляхів допомагає створити умови для стійкого розвитку туризму.

Ключові слова: туристичні шляхи, культурна спадщина, культурний туризм, туризм, популяризація культурної спадщини.

The article presents the results of research on the prospects for developing tourist routes. In the modern world, where globalization and rapid technological advancement significantly alter our way of life, the preservation and promotion of cultural heritage gain particular importance. A crucial task today is the preservation and promotion of national cultural heritage. One of the effective ways to achieve this goal is the development of tourist routes, which not only preserve historical and cultural sites but also make them accessible to a wide audience. Cultural heritage can serve as an important factor in the development of tourism and the economy. Tourist routes not only contribute to the preservation and promotion of historical and cultural landmarks but also foster regional economic growth by attracting tourists. Research on these routes helps create conditions for the sustainable development of tourism. This is especially important in the context of globalization and the growing interest in cultural tourism, which allows countries and regions to maintain their identity and cultural uniqueness. Research on tourist routes helps identify new opportunities for infrastructure development, the creation of new jobs, and the improvement of the quality of life for local residents. Cultural tourism is a form of tourism that focuses on the cultural aspects of a destination, including its history, heritage, arts, customs, and traditions. It involves visiting places of historical or cultural significance, such as museums, galleries, historical sites, and cultural festivals, with the intent to learn about and experience the local culture and lifestyle. Tourist routes are a powerful means of promoting cultural heritage. By providing structured and engaging ways for visitors to experience cultural sites, these routes help preserve and celebrate the unique cultural identities of different regions. They offer educational benefits, support local economies, and foster a deeper appreciation for cultural diversity and heritage. The article characterizes the main forms of tourist routes, highlighting their role in the preservation of cultural heritage.

Key words: tourist routes, cultural heritage, cultural tourism, tourism, promotion of cultural heritage.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науковій літературі ще не достатньо вивчене питання поєднання туризму та культурної спадщини, теоретико-методологічна база лише почала формуватися. Нематеріальну культурну спадщину у своїх роботах вивчають А. Гаврилюк, В. Дем'ян, С. Дяченко та інші. Вони підкреслюють важливу роль туризму як засобу поширення інформації про нематеріальну культурну спадщину регіону або країни, а також акцентують увагу на необхідності дбайливого ставлення до ціннісних аспектів її збереження на основі сталого розвитку. Аспекти використання культурної спадщини у своїх роботах вивчали О. Бейдик, О. Любіцева та інші дослідники. Туристичні шляхи, як засіб популяризації культурної спадщини досліджувався недостатньо в наукових джерелах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити перспективи розвитку туристичних шляхів, як засобів популяризації культурної спадщини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збереження культурної спадщини є важливим

завданням для суспільства, оскільки воно сприяє підтримці культурної ідентичності, розвитку туризму, а також збереженню історичної та культурної пам'яті для майбутніх поколінь [2]. Туристична діяльність та популяризація національної культурної спадщини нерозривно пов'язані, адже під час подорожей туристи прагнуть відвідати об'єкти культурної спадщини, щоб краще зрозуміти особливості конкретної місцевості. Водночас компактне розташування визначних об'єктів культурної спадщини на певній території приваблює туристів, стимулюючи таким чином створення нових можливостей для туризму.

Культурна спадщина – це сукупність матеріальних та нематеріальних цінностей, які передаються від одного покоління до іншого та є важливими для ідентичності та історичної пам'яті народу. Вона включає різноманітні аспекти людської діяльності, такі як архітектура, мистецтво, традиції, мова, релігійні обряди, музика, танці, кулінарні рецепти, ремесла та багато іншого (рис. 1).

Туристичні шляхи – це спеціально розроблені маршрути, що ведуть через визначні культурні, історичні, природні або рекреаційні об'єкти,

призначені для організації подорожей та екскурсій. Вони створені для того, щоб спрямовувати туристів по певному шляху, забезпечуючи їх інформацією та інфраструктурою, необхідною для комфортного та змістовного відвідування [5]. Туристичні шляхи можуть бути тематичними (історичними, культурними, природними) і включають в себе визначні пам'ятки, музеї, парки, заповідники, історичні міста та села, а також інші об'єкти, що представляють інтерес для туристів. Туристичні шляхи сприяють підвищенню обізнаності громадян про їхню культурну спадщину. Вони створюють можливість для людей різних вікових категорій і соціальних груп відвідати історичні місця, музеї, архітектурні пам'ятки та природні ландшафти [4].

Туристичні шляхи також сприяють економічному розвитку регіонів. Вони залучають туристів, що витрачають гроші на проживання, харчування, сувеніри та інші послуги. Це створює нові робочі місця і сприяє розвитку місцевого бізнесу. Важливо зазначити, що сталий туризм, який враховує потреби місцевого населення та збереження природних ресурсів, може стати ключовим елементом у збереженні культурної спадщини [1].

Рис. 1. Основні категорії культурної спадщини

Європейські країни мають багатий досвід у створенні та управлінні туристичними шляхами, що сприяє збереженню культурної спадщини та розвитку туризму. Одним з найвідоміших прикладів туристичного шляху є Шлях Святого Якова, відомий також як *Caminode Santiago*. Цей паломницький шлях, що проходить через Іспанію та інші європейські країни, щорічно приваблює сотні тисяч туристів. Він не лише сприяє збереженню релігійної та культурної спадщини регіону, але й сприяє розвитку місцевої економіки.

Винні шляхи у Франції, зокрема у регіоні Бордо, є ще одним прикладом успішного поєднання культурної спадщини та туризму. Вони дозволяють туристам відвідати виноробні, спробувати місцеві вина та дізнатися про історію виноробства. Це сприяє збереженню традиційних виробничих процесів та підтримці місцевих виробників.

Романтична дорога (Німеччина) туристичний маршрут, що пролягає через південну Німеччину від Вюрцбурга до Фюссена. Дорога проходить через мальовничі міста, замки та історичні пам'ятки. Міста на маршруті зберегли середньовічну архітектуру та культурні традиції. Добре розвинена система готелів, ресторанів і туристичних центрів. Активна співпраця між містами на маршруті для забезпечення єдиного туристичного продукту.

Via Francigena (Італія) пішохідний шлях, що веде з Кентербері в Великій Британії до Риму, проходячи через Францію та Швейцарію. Шлях існує з часів Середньовіччя і має велике історичне та культурне значення. Маршрут оснащений інформаційними центрами, місцями для ночівлі та харчування. Міжнародна співпраця та координація зусиль між країнами, через які проходить маршрут, для забезпечення зручності та безпеки туристів.

Route of Castles and Palaces (Португалія) маршрут, що включає в себе більше 20 замків і палаців у центральній Португалії, зокрема в районі Лісабона. Замки та палаци мають багату історію та є важливими культурними пам'ятками. На шляху розвинена система туристичних центрів, гідів та інформаційних матеріалів [7].

Високо розвинуті країни Європи активно використовують свою багату культурну спадщину для розвитку туризму. Вони інвестують у збереження, реставрацію та промоцію культурних об'єктів, залучаючи мільйони туристів з усього світу [6]. Успішний досвід європейських туристичних маршрутів показує важливість координації між різними регіонами та країнами, розвитку туристичної інфраструктури та активної промоції культурної спадщини. Такі маршрути не лише сприяють економічному розвитку регіонів, але й допомагають зберігати та популяризувати культурну спадщину для майбутніх поколінь.

Одним із ключових викликів при розробці туристичних шляхів є збереження автентичності

культурних об'єктів. Комерціалізація може призвести до втрати автентичності та спотворення історичного значення об'єктів. Тому важливо забезпечити баланс між економічними інтересами та збереженням культурної спадщини.

На сьогоднішній день в Україні можна виділити такі основні проблеми збереження культурної спадщини. В Україні багато історичних пам'яток та об'єктів культурної спадщини зазнають фізичного руйнування через війну, природні фактори (ерозію, зміни клімату) та відсутність належного догляду. Вони потребують консерваційних та реконструкційних заходів. Залучення їх в туристичні маршрути сприятиме кращому фінансуванню та догляду. Людська діяльність, промисловий розвиток, нелегальні будівництва та вандалізм, є значними загрозами для культурних об'єктів.

Неконтрольована туристична діяльність також може призвести до пошкодження історичних місць. Недостатність фінансових ресурсів для реставрації та збереження культурних об'єктів є однією з основних перешкод. Брак знань і розуміння значущості культурної спадщини серед громадськості призводить до недооцінки її цінності та, як наслідок, до її занепаду. Освіта та просвітницькі заходи є критично важливими для підвищення обізнаності. Недосконалі законодавчі механізми та політична нестабільність можуть ускладнювати процес захисту та збереження культурних об'єктів. У деяких випадках корупція також може перешкоджати ефективному управлінню культурною спадщиною.

Шляхи вирішення цих проблем:

1) Необхідно розробити та впровадити національну політику, щодо підтримки та збереження культурної спадщини (створення законодавчих актів, які захищають культурні об'єкти та є обов'язковими для їхнього дотримання).

2) Залучення громадськості. Освітні програми та громадські кампанії можуть підвищити рівень обізнаності та залучити громади до процесу збереження культурної спадщини. Волонтерські ініціативи та партнерства з громадськими організаціями можуть значно сприяти цьому процесу.

3) Співпраця між країнами, міжнародними організаціями та фондами може забезпечити необхідні ресурси та експертну підтримку для збереження культурних об'єктів. Організації, такі як ЮНЕСКО, відіграють ключову роль у цьому контексті.

4) Сучасні технології, такі як віртуальна реальність, доповнена реальність та мобільні додатки, можуть суттєво підвищити привабливість туристичних шляхів. Вони дозволяють створювати інтерактивні екскурсії, надавати додаткову інформацію про об'єкти та залучати молоде покоління [3].

5) Розвиток сталого туризму, який враховує потреби збереження культурної спадщини, може сприяти її захисту. Це включає регулювання

потоків туристів, впровадження екологічних практик та розвиток інфраструктури, яка мінімізує негативний вплив на культурні об'єкти.

Збереження культурної спадщини є складним і багатогранним завданням, яке вимагає скоординованих зусиль на міжнародному, національному та місцевому рівнях. Тільки через усвідомлення важливості культурної спадщини та впровадження ефективних стратегій ми можемо забезпечити її збереження для майбутніх поколінь.

Висновки з проведеного дослідження.

Туристичні шляхи є потужним засобом популяризації культурної спадщини. Вони сприяють підвищенню обізнаності, економічному розвитку та збереженню історичних об'єктів. Водночас, для успішного розвитку туристичних шляхів необхідно враховувати виклики, пов'язані з комерціалізацією та використанням сучасних технологій. Баланс між збереженням автентичності та економічним розвитком є ключовим елементом у збереженні та популяризації культурної спадщини.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бейдик, О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія. Київ : Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2001. 395 с.
2. Горбик В.О., Денисенко Г.Г. Проблеми дослідження і збереження пам'яток історії та культури в Україні. *Український історичний журнал*. 2004. Вип. 2. С. 133–144.
3. Долинська О.О., Шоробура І.М., Біницька О.П. Інновації в туризмі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер. Географія. Тернопіль. 2023. № 2. (55). С. 58–64
4. Євтушенко О.В. Сучасний стан та перспективи використання інноваційних маркетингових технологій у розвитку креативних індустрій України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2022. № 15. С. 93–101.
5. Ковешніков В., Ліфіренко О., Стукальська Н. Інноваційні види туризму. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 4. С. 38–44.
6. Осієвська Ю.С. Культурна спадщина як драйвер соціокультурного розвитку на сучасному етапі: ефективність регіональної моделі. *Культура і сучасність*. 2022. № 1. С. 99–105.

7. Черешнюк Т., Кузишин А. Європейський досвід використання оборонних споруд з метою туризму та рекреації. *Рекреаційна географія і туризм. Наукові записки*. № 2. 2020. С. 115–123.

REFERENCES:

1. Beydik, O.O. (2001). *Rekreatsiino-turystski resursy Ukrainy: metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, raionuvannia: monohrafiia* [Recreational and Tourist Resources of Ukraine: Methodology and Method of Analysis, Terminology, Zoning: Monograph]. Kyiv: Publishing and Printing Center «Kyiv University», 2001. 395 p. [in Ukrainian].
2. Horbyk, V.O., Denysenko, H.H. (2004). *Problemy doslidzhennia i zberezhennia pamiatok istorii ta kultury v Ukraini* [Problems of Research and Preservation of Historical and Cultural Monuments in Ukraine]. *Ukrainian Historical Journal*. Issue 2. P. 133–144 [in Ukrainian].
3. Dolynska, O.O., Shorobura, I.M., Binytska, O.P. (2023). *Innovatsii v turyzmi* [Innovations in Tourism]. *Scientific Notes of Ternopil National Pedagogical University Named After Volodymyr Hnatyuk. Series: Geography. Ternopil*. No. 2 (55). P. 58–64 [in Ukrainian].
4. Yevtushenko, O.V. (2022). *Suchasnyi stan ta perspektyvy vykorystannia innovatsiinykh marketynhovykh tekhnolohii u rozvytku kreatyvnykh industrii Ukrainy* [Current State and Prospects of Using Innovative Marketing Technologies in the Development of Creative Industries in Ukraine]. *Bulletin of Kharkiv National University Named After V. N. Karazin*. No. 15. P. 93–101 [in Ukrainian].
5. Kovesnikov, V., Lifirenko, O., Stukalska, N. (2016). *Innovatsiini vydy turyzmu* [Innovative Types of Tourism]. *Investments: Practice and Experience*. No. 4. P. 38–44 [in Ukrainian].
6. Osievska, Y.S. (2022) *Kulturna spadshchyna yak draiver sotsiokulturnoho rozvytku na suchasnomu etapi: efektyvnist rehionalnoi modeli* [Cultural Heritage as a Driver of Sociocultural Development at the Present Stage: Effectiveness of the Regional Model]. *Culture and Modernity*. No. 1. P. 99–105 [in Ukrainian].
7. Chereshniuk, T., Kuzyshyn, A. (2020). *Yevropeyskyi dosvid vykorystannia oboronnykh sporud z metoiu turyzmu ta rekreatsii* [European Experience in Using Defensive Structures for Tourism and Recreation]. *Recreational Geography and Tourism. Scientific Notes*. No. 2. P. 115–123 [in Ukrainian].